

Hoog in de bergen, op de steile hellingen, waar wind en sneeuw vrij spel hebben, zie je dat jonge bomen nooit alleen staan. Een van mijn kinderen wees mij daarop toen we samen in de lift zaten: ze groeien dicht op elkaar, in kleine groepjes verspreid over een verder open ruige vlakte. Als er zoveel ruimte is, waarom dan zo boven op elkaar? Wortels en takken als kluwen verstrengeld? 'Ze helpen elkaar om sterk te staan tegen de ruige omgeving en de grillen van de natuur', opperde ik. 'Ze strijden tegen elkaar', zei mijn zoon, 'om een plekje in de meest vruchtbare grond.' De gekleurde bril op mijn neus wankelde: is waar ik saamhorigheid en solidariteit denk te zien in werkelijkheid een strijd van het recht van de sterkste gaande? Te koud om onze telefoons direct uit onze zakken te halen en het op te zoeken laat het antwoord op zich wachten. Maar het beeld van die twee tegengestelde lezingen blijft hangen.

Overall ter wereld zien we op dit moment die strijd van de sterkste, die zich toe-eigent wat vruchtbaar kan zijn en alles wat daarbij in de weg staat, wil ontwortelen, afkappen en verzengen tot levenloze, dorre takken. En we zien mensen als bomen gezamenlijk opstaan in de hoop door de stormen heen te kunnen groeien! Zoals begin dit jaar in Iran. Sinds het begin van de 'Vrouw, Leven, Vrijheid'-beweging is er een – in intensiteit wisselende, maar – aanhoudende golf van verzet. Die 'Vrouw, Leven, Vrijheid'-beweging ontkiemt in september 2022 na de dood van Jina Masha Amini: de jonge vrouw die stierf om de haarlok die uit haar niet naar behoren omgeslagen hoofddoek piepte. Op de begrafenis van Jina Masha trekken alle vrouwen van haar dorp hun hoofddoeken af, werpen die dansend en zwierend in ontstoken vrijheidsvuren en vullen zingend de straten met de leus: 'Vrouw, Leven, Vrijheid'. En terwijl ze dat doen, vormen de mannen menselijke schilden om de vrouwen te beschermen tegen de oproerpolitie en scanderen de leuzen mee: zij vechten zij-aan-zij met de vrouwen tegen de onderdrukking. Een historisch kantelpunt. In het hele land – en ook wereldwijd – laaien protesten op: jonge vrouwen gooien hun hoofddoeken af, knippen hun prachtige dikke haren kort, dansen en zingen in het openbaar – ten strengste verboden – en betalen daarvoor de hoogste prijs: ze worden afgeranseld, ingerekend, vermoord. Bloemen in de knop gebroken.

2026 begint - ditmaal economisch aangeslingerd - met een nieuwe vloedgolf van verzet, tegen de nu al bijna vijftig jaar durende onderdrukking. Ondanks de *black out* ziet wie zoekt beelden van een volk dat als één lichaam opstaat. De opstand is ongekend! Zo ook het antwoord van het regime, met een bloedbad dat z'n weerga niet kent. Betrouwbare bronnen spreken van meer dan dertigduizend doden. Hoe het er nu op de straten van Teheran aan toe gaat weten we niet precies, maar beelden van mensen die zelfs op hun eigen balkon door de garde onder vuur worden genomen en berichten dat de jonge opgepakte protestanten achter slot en grendel zijn verlaten door hun bewakers zonder eten en drinken, doen het ergste vermoeden.

Wat daar gebeurt, lijkt ver weg. Een ander land, andere cultuur, een andere werkelijkheid. Maar het is een vergissing om te denken dat zo'n storm alleen dáár kan woeden – kijk naar Amerika. Vijftig jaar geleden was ondenkbaar wat de Iraniërs nu al zevenenveertig jaar hebben geleefd. Internationale vrouwendag 2026 heeft een scherpere en urgenter toon dan andere jaren. Waar de afgelopen edities draaiden om vanuit empowerment, solidariteit en inclusiviteit samen verder terrein te winnen, dwingt deze tijd allereerst tot veiligstellen van wat eerder verworven leek. Ook juridisch. Een paar weken terug, hing er – volstrekt tegen democratische afspraken – in de hal van het Europees Parlement een gigantisch spandoek met daarop de leus 'It's a life, it's not a choice'. Opgehangen door leden van het Europees Parlement zelf: een conservatieve en eurosceptische groepering die probeert van binnenuit vrouwenrechten onder druk te zetten en zelfs terug te draaien. Dat maakt het Nederlandse thema van dit jaar zo treffend: #nietmijnrecht. Een krachtige proteststem om de

uitholling die ons vooruit holt terug te fluiten. De internationale leus luidt Give to Gain. Een Ekklesiaan verstaat daarin: zaai zodat geoogst kan worden.

Zaaien en oogsten... We lezen net in het boek Jesaja hoe een dorre, uitgedroogde woestijn opeens vol in bloei staat. Een prachtig, inspirerend en hoopvol beeld. Maar er is een disclaimer: een woestijn komt niet zomaar tot bloei. Jesaja 35 is het glorieuze antwoord op een wereld die volledig woest en leeg is geworden door menselijk falen, door hoogmoed, egoïsme en geweld. De woestijn van Jesaja is geen natuurverschijnsel, maar het resultaat van een samenleving waarin mensen hun verbinding zijn kwijtgeraakt met de bron die hen voedt en zo in woestijn zijn komen te staan, met knikkende knieën en slappe handen: uitgeput van het niet gehoord worden, onderdrukt zijn en vechten tegen onrecht. De bloei in Jesaja is een opstand: als één lichaam. Een daad van verzet. Een daad die we herkennen in de roep van de Iraniërs in het land zelf. En daarbuiten. In de diaspora - wat uitzaaiing of verstrooiing betekent - is sinds 2022 een grote groei van verzetskunst van vrouwelijke Iraanse kunstenaars: naaktbeelden, veel werken met haar, tralies, ketenen, vredesvogels én bloei en groei door opgelegde begrenzing heen. Met opvallend veel tulpen of tulpenbollen. Onze nationale trots is hún verzetsbloem: je kan van je stelen geslagen, platgetrapt of uitgeput zijn, maar je trekt je – ondergronds – terug, vermenigvuldigt je en je bereidt je voor op de lente die komt; dan zul je bloeien. Tijd-perk van waarheid en vrijheid.

Dat is indrukwekkend verbeeld in het werk van de Iraans-Amerikaanse beeldend kunstenaar Arghavan Khosravi, op de voorkant van het boekje: de vrouw als tulpenbol vlak voor ze zal ontwaken. Lente is al aan het ontluiken, de wind steekt bijna op: revolutie. Wie Khosravi's kunst bekijkt ziet dat zij spreekt over ontwaken en opstaan – tegen onrecht. En dat zij veel werkt met rode lijnen die vrouwen opleggen wat ze mogen zien of horen, we zien ook de vrouwelijke vlecht als bron van licht, vogels en 'bloemen onder stenen bedolven', die daaronder vandaan bloeien.

De Amerikaanse feministische filosoof Martha Nussbaum richt haar blik op of ieder mens de mogelijkheid heeft om te bloeien: hoe het zit met de reële, sociale en politieke mogelijkheden die mensen hebben om iets te kunnen worden of doen? Niet benutte kansen zijn individuele tragiek, maar ontnómen mogelijkheden ziet zij als politiek en moreel falen. Waar die mogelijkheden worden afgepakt ontstaat morele woestijn. Waar mensen ze teruggeven, begint lente. In 2009 sprak de Dalai Lama de woorden uit dat de westerse vrouw de wereld zou redden. Dat voelt als een opdracht. En hij heeft gelijk dat de samenleving waarin wij ons begeven ons daadwerkelijk de mogelijkheid gééft om te kunnen bloeien. We hebben de financiële middelen, educatieve mogelijkheden, voornamelijk de vrijheid... Waarom staan Perzische vrouwen gezamenlijk op? En bukken wij ons niet – om met de poëzie van Henriëtte Roland Holst te spreken – om de bloem te plukken? Waar wachten we nog op? De kunst van Khosravi fluistert het ons toe: de urgentie om te ontwaken en op te staan. Het is tijd. We mogen niet langer wachten tot we in woestijn staan. We moeten onze verantwoordelijkheid nemen. Voor mensen die onze rechten niet hebben, voor mensen die voor onze rechten hebben gestreden, nu strijden, maar ook – en vooral – voor wie na ons komen.

Dit is het tijd-perk om te kiezen. Willen we die wereld van de strijd van de sterkste om vruchtbare grond? Of één waarin we als bomen bijeen gaan staan om elkaar – wild en blindelings verstrengeld – overeind te houden in de storm, níét te ontwortelen, terwijl we een ondergronds netwerk van sterke vertakkingen aanleggen, vruchtbare grond niet toe-eigenen, maar aan het werk gaan om zoveel mogelijk grond vruchtbaar te máken. Of om met Martha Nussbaum te spreken: erop gericht zijn om zoveel mogelijk 'mensen in staat te stellen volledige en creatieve levens te leiden, hun potentieel te verwezenlijken en voor zichzelf een zinvol bestaan op te bouwen, dat zich laat verenigen met hun gelijke menselijke waardigheid.' Aan het eind van haar boek *Mogelijkheden Scheppen* (2011) stelt ze: ú bent de auteur van het volgende hoofdstuk. Laten wij die pen pakken. En gehoor geven aan de oproep om ons als creatief mens ten volste te ontwikkelen. Onze talenten te onderzoeken en benutten. Jong en oud, wij allemaal, als één lichaam. Door je aan sluiten bij iets dat al begonnen is.

Of om met Jesaja te spreken: iets nieuws te beginnen. Als we onze creatieve energie maar érgens instoppen: dans, zing, schilder, leer, doe die extra opleiding, lach, heb lief, voer gesprekken, ook met vreemden, laat je niet wegzetten, voel de urgentie, sta op, spreek je uit, gooi je haar los, durf 'naakt' te staan. Bloei zoals je bloeien kan. Als eerbetoon aan en verzetsdaad voor iedereen die mínder rechten heeft, zorgen dat wij stuk voor stuk tot-ons-RECHT komen: als bloemen van verzet.